

GAZETE ENDÜSTRİSİNDE TEKNOLOJİ KULLANIMI

Ar. Gr. Hâil İbrahim GÜRCAN*

GİRİŞ:

Gutenberg ile yazılı kelimelerin kitlesel boyutta üretimi, teknik açıdan mümkün olmuştu. Gutenberg'le birlikte başlatılabileceğimiz bu basım teknoloji tarihinde, ilk basılan ürünler kitaplar olmuş, gazete ve derginin basımı daha sonraları gerçekleşmişti.

Gazete endüstrisi, teknolojik açıdan dünya çapında değişiklikler göstermekte, eski basım makineleri terk edilerek, bilgisayarlı ve otomatik cihazların kullanımı yaygınlaşmaktadır. Yeni makineler, gazete üretiminde kaliteli baskı ve de en önemlisi gazete hazırlanması ve basımı işlemlerinde sürati arttırmaktadır. Gelişmiş ülkeler, Komünist ülkeler ve 3. Dünya ülkeleri, gazete endüstrisindeki bu gelişmelerden doğrudan etkilenmektedirler. Teknolojik değişiklikler, gazete endüstrisindeki talepleri, bu taleplere göre makina ve teçhizatın donatılmasını, binaların yapısal özelliklerini, gazetelerin yönetim biçimlerini ve performanslarını etkilemektedir (1). Burada, gazete endüstrisindeki 1980 sonrası gelişmeleri ele alarak Japonya, A.B.D. ve İngiltere'deki gazetelerdeki teknoloji kullanımına değinilecektir.

(*) İletişim Bilimleri Fakültesi Araştırma Görevlisi

(1) Peter Dunnett, *The World Newspaper Industry*, (London: Croom Helm, 1988), s.1.

Teknolojide, üç gelişme, editörlerin daha çekici ve renkli gazeteleri, daha çabuk olarak ve uygun bir fiyata üretmesini sağlamıştır. Bu gelişmelerden birincisi, soğuk dizgi ve ofset baskı işlemindeki gelişmelerdir ve bu gelişmeler, üretim aşamasındaki zaman ve para tüketiminin önemli oranda azalmasını sağlamıştır. Eski sıcak metal dizgi işleminde (1965'lere kadar kullanıldı), editörler, gazetenin baskıya bir an önce yetiştirilmesinde oldukça fazla zaman harcamaktaydı. Bugün ise editörler, "üretimdeki zulümden" oldukça kurtulmuşlardır. Editörler, daha iyi ve kaliteli haberler üretmek için daha fazla zamana sahip olmuşlardır.

Teknolojik gelişmelerden ikincisi, haberi bilgisayarla yazma ve video display terminal (VDT) üzerinde düzeltme/kontrol etme, haberin hazırlanmasındaki hızı arttırmış ve onun maliyetini de azaltmıştır. Bu sistemle muhabirlerin ve editörlerin, gazete ana bilgisayarına doğrudan giriş sağlamaları mümkün olduğu için önem taşımaktadır. Bir gazeteci, haberini bir terminalde yazar; editör kendi terminalinde haberi kontrol eder ve sayfa düzenleyicisine aktarır. Sayfa düzenleyicisi, gazete sayfasını oluşturarak doğrudan elektronik dizgi makinasına veya laser kalıp makinasına göndererek gazete sayfasının tam sayfa çıktısını alır. Bu işlemler başlamadan önce, Linotype operatörleri muhabirlerin haberlerini tek tek sıcak dizgide dizmekteydiler ve bu da giderleri arttırdığı gibi gazetenin zamanında basımında da gecikmelere neden olabilmekteydi.

Teknolojideki gelişmelerin üçüncüsü, "pagination" denilen elektronik sayfa düzenleme sistemleri ortaya çıktı. Bu sistemde, gazetenin tüm sayfalarını VDT ekranı üzerinde bilgisayardan yararlanarak elektronik olarak sayfa düzenlemesinin yapılmasını ifade etmektedir. Pagination sistemleri oldukça pahalıdır ve teknik olarak kompleks bir işlemdir, bu yüzden daha yavaş yaygınlaşmıştır. Fakat bu sistem, üretim işlemindeki birçok aşamanın ortadan kalkmasını sağladığı gibi zaman ve para tüketiminden de büyük kazanç imkanı yaratmıştır (2).

GAZETENİN FİZİKSEL ÜRETİMİ:

Son 20 yılda gazete üretim işlemlerinde pekçok değişiklikler oldu. Yaklaşık yüzyıldan bu yana, endüstrideki gelişmeler daha bir

(2) Conrad C. Fink, *Inside the Media*, (New York, London: Longman, 1990), ss. 95-98.

hız kazanmış olsa da 1960'lardan itibaren basım sektöründeki gelişmelerin çok daha fazla boyut kazandığı görülmektedir.

Son 10 yıldır ise typesetter makinalarının gazete kuruluşlarından emekliye sevk edilmesi ile bugün A.B.D.'de typesetter makinalarla dizgisi yapılan gazete kalmamıştır. Ofset baskının kesip-yapıştırılmaya (pikaj-montaj) dayanan işlemleri yavaş yavaş yerini elektronik sayfa düzenlemeye bırakmış; artık gazete sayfaları, gazetelerin yazı işlerinde, bilgisayarlarda yapılmaya başlanmıştır. Yazı işleri ile baskı odası arasındaki ilişki bulanıklaşmış, yani yazı işleri ile baskı birimi arasındaki iletişim bilgisayarlarla yapılmaya başlanmış; muhabirler ve editörler, kendi görevlerinin dışında dizgi ve sayfa düzenleyicilerin de görevlerinin bir kısmını üstlenmişlerdir (3).

SICAK KURŞUNDAN BİLGİSAYAR 'CHİP'LERİNE...

1890'lardan başlayan Linotype makinalarında dizgi işlemi, gazete ve dergi dizgiciliğinde gerçekten büyük bir çığır açmıştı. Ancak gelişen teknoloji karşısında, Linotype, Teletypesetter makinalarına uyarlanmış; ama bilgisayar ve elektronik dünyasındaki gelişmelerin basım endüstrisine aktarılması ile Linotype devri artık süresini tamamlamıştı. Linotype, icad edildiği 1886'dan 1965'li yıllara kadar dünyanın hemen tüm gazeteleri tarafından fonksiyonel olarak kullanılmıştı. Linotype dizgi makinalarının kullanıldığı dönemde bir gazete üretimi şöyle gerçekleştirilmekteydi:

Muhabirler haberlerini daktilolarda yazarak editöre teslim etmekte; editör de haber kağıdı üzerinde gerekli düzeltmeleri yaparak sayfa düzenleyiciye göndermekte; sayfa düzenleyici, sayfa modelini çizerek dizgi için gerekli dizgi bilgilerini (punto, karakter, satır genişliği gibi) haber kağıdının bir köşesine yazmaktaydı. Haber kağıdı daha sonra baskı atölyesine gönderilmekte, burada iki tür işlemden birine tabi tutulmaktaydı: Haber, ya Linotype sıcak dizgi makinalarında satır olarak kurşun dizgisi yapılmakta, veya teletypesetter dizgi makinasında şerit halindeki kağıt rulusunun üzerine delikli kodlarla haberin dizgisi yapılmaktaydı. Bu delikli şerit, daha sonradan Linotype makinasına bağlanarak satır halinde kurşun dizgi elde edilmekteydi. Delikli şerit olarak haberin dizilmesi, dizilen ha

(3) Jim Willis, *Surviving in the Newspaper Business*, (New York: Praeger, 1988), s. 110.

berlerin teleks makinalarından başka yerlere gönderilmesini ve başka yerlerdeki muhabirlerden gelen haberlerin dizgisinin yeniden yapılmadan doğrudan delikli şeriti Linotype'a bağlayarak kurşun dizgi alma imkanı vermiştir. Bu suretle zamandan da tasarruf elde edilmiştir.

Satır halindeki kurşun dizgi parçaları, bir kazana, sayfa mizampajına göre yerleştirilerek bu kazandaki kurşun yazıların karton matriksi alınmaktaydı. Bu matrikse ise sıcak ergimiş kurşun dökülerek rotatif baskı makinası için yarı silindir şeklindeki kurşun baskı kalıbı elde edilmekteydi.

1970'lerde ise bazı gazetelerin optik karakter okuyucu (OCR) denilen scannerleri kullandıkları görülmektedir. Bu yöntemde, muhabirler, haberlerini tek tip daktilo makinalarında temiz bir şekilde yazmakta, editör haberi inceleyerek sayfa düzenleyiciye göndermekte, sayfa modeli oluşturulduktan sonra ise haber optik karakter okuyucu makinalarda elektronik olarak okunarak dizgi makinasına gönderilmekteydi. Bu suretle, haber ve yazıların yeniden dizilmesi işlemi yapılmamakta ve bu da gazeteler açısından zaman kazancına neden olmaktaydı. Ne var ki, bu yöntemin kendine özgü sakıncaları vardı: Muhabirler, haberlerini çok temiz bir şekilde yapmak mecburiyetindeydiler. Editörler ise gerekli düzeltmeleri haber kağıdı üzerine genellikle yazamamaktaydılar, çünkü OCR makinası, kağıt üzerindeki işaret ve çizgileri de değerlendirdiğinden haber metninde bozukluklar oluşabilmekteydi.

Foto-dizgi makinalarının 1960'lı yıllarda gelişimi, gazetelerin dizgisi açısından büyük rahatlama sağlamıştı. Foto-dizgi makinaları, Linotype dizgi makinalarına göre, hem daha süratli idi ve hem de Linotype'deki gibi satırların karıştırılmasını önliyordu, daha sessiz ve sağlık açısından daha güvenli makinalardı.

Fotoğrafik dizginin doğuşu ve ofset baskı yöntemine uyarlanması ile birlikte, basın sektöründeki gelişmelerin daha bir hız kazandığı görülmüştür (4). Foto-dizgi makinalarından alınan fotoğrafik kağıt çıktılar, sayfa modeline göre bir kartona yapıştırılmakta ve bunun filmi çekilerek ofset baskı için kalıbı alınmaktaydı.

Teknoloji, basım ve gazetecilik endüstrilerindeki değişikliğin ana motoru olmuştur. Bilgisayarlar, üretimin bütün aşamalarını et-

(4) a.g.e., ss. 110-111.

kilemiştir. Uydular, bilgisayarlar, fiber optikler, laserler, yeni mürekkepler ve yeni kağıtlar, hepsi bu endüstriler açısından büyük önem taşımaktadır.

Bugünkü basın ve basım endüstrisindeki teknolojik boyut, bilgisayar ve elektronikteki gelişmelerin bir yansımasıdır. Günümüzde, bilgisayarların fonksiyonel olarak kullanıldığı gazetelerde dizgi ya da pikaj/montaj işlemleri tarihe karışmış ve bu işlemlerin yerini yukarıda değinilen pagination (elektronik sayfa düzenleme) sistemleri almıştır. Hatta masa-üstü yayıncılıktaki ve kişisel bilgisayarlardaki gelişmelere bağlı olarak gazetelerde bilgisayar kullanımı yadsınmayacak bir gerçek olmuştur.

Günümüzde bir muhabir, şehir içinden veya şehir dışından olsun, haberini artık daktilo ile kağıda yazıp editörüne teslim etmek yerine, gazetesindeki ana bilgisayara bağlı bilgisayarında veya şehir dışında ise dizüstü bilgisayarında yazarak, haberini gazetesinin ana bilgisayarına telefon hattını kullanarak transfer edebilmektedir. Editör, gazetenin ana bilgisayarındaki bütün haberlerin listesini kendi bilgisayarında inceleyerek, istediği haber veya yazıları bilgisayarına çağırıp gerekli düzeltme ve kontrolleri yaparak, bunları sayfa düzenleyicinin bilgisayarına aktarmaktadır. Sayfa düzenleyici, editörün kontrol ettiği haber, yazı, ilan ve reklamları gazete sayfasına elektronik olarak yerleştirmekte, haberlerin fotoğraf ve illüstrasyonlarını da gazete scannerinde tarayarak bunları sayfalarındaki gerekli yerlerine elektronik olarak yapıştırmakta ve en nihayetinde de elektronik laser çıktı makinasında gazetenin tam sayfa film çıktısını almaktadır. Bu aşamada, film çıktısı yerine, doğrudan baskı kalıbı almak da mümkündür.

1986 yılında bir muhabir, haberini ve fotoğrafını gazetesine, bilgisayarından telefon hattı ile geçtiğinde, haber ve fotoğraf iki saatten daha kısa bir sürede, gazetenin bölge sayfalarında değişik boyutlarda yer alabilmekteydi. Öyleki, gazete baskısında abonelerin tek tek isimlerini dahi gazete üzerine basmak da mümkündür.

Teknoloji, gazetelerin diğer rakip iletişim araçları ile kar ve zarar durumlarını da etkilemiş bulunmaktadır. Yeni teknoloji, gazete endüstrisinin bütün bölümlerini daha etkin hale getirmiştir. Daha etkin bir gazete endüstrisi, 1980'lerdeki rakiplerine daha etkin ve daha iyi bir durum sergilemesi gerekmektedir; uydu (satellite) yayıncılığı, kablolu tv., video kaset kayıtları, videotext, teletext ve

kişisel bilgisayarlar son on yılın günlük alelade olayları olmaya başlamışlardır. Bunlar ve geleneksel medyalar, mevcut piyasayı etkileyerek gazete endüstrisini olgunlaştırmışlardır (5).

Yeni teknolojinin gazete üretimi içerisindeki kullanımının görünür etkilerini üç alanda görmek mümkündür. Birincisi, bilgisayarlar gazetelerin işletme fonksiyonlarının (faturalama, maaş bordrosu, mal sayımı ve diğer muhasebe işlemleri gibi) yapılmasına yardım etmektedir. Bu bağlamda gazeteler, teknolojiyi diğer işletmeler ile aynı yönde kullanmaktadırlar.

Teknolojinin ikinci alanı ise gazetenin baskıya hazırlık aşaması olan dizgi, kamera/rek renk ayrımı ve kalıp birimleridir. Gazetelerde baskıya hazırlık işleminin 1970'li yıllardan itibaren dramatik biçimde maliyeti azalmaya başlamıştır.

Teknolojinin üçüncü alanı ise, yazı işlerinde küçük ilan ve reklam işlemlerinde front-end sistemlerinin kullanılmasıyla birlikte büyük yük değişiklikler göstermiştir; sistemden yazıların girilmesi, dizgi işlemi için hariceten bir çaba sarfedilmesini gerektirmemektedir. Front-end'deki gelişmeler, maliyeti azalttığı gibi üretimdeki verimliliği de yükseltmiştir (6).

Teknolojiye bağlı olarak gazeteler, içeriklerini elektronikten yararlanarak belirlemektedirler. Yeni iletişim araçları karşısında yerlerini sağlamlaştırmak isteyen küçük bölgesel gazeteler, tekniklerini daha fazla geliştirmişlerdir. Büyük gazetelerin de buna ayak uydurması kaçınılmaz bir olaydır (7). Ancak aşağıda anlatılacağı üzere, büyük gazetelerin yaptıkları yatırımların büyük olması sebebiyle, gelişen teknolojilerin alımı gecikmekte veya rotatif baskı makinelerinin flekso baskıya dönüştürülmesi çabalarıyla büyük gazeteler yaptıkları yatırımlardan azami seviyede yararlanmak istemektedirler. Bu durum da büyük gazetelerin, teknolojinin biraz gerisinde kaldığı izlenimi doğurmaktadır.

(5) Peter J.S. Dunnett, *The World Newspaper Industry*, (London: Croom Helm, 1988), s. 1.

(6) Benjamin M. Compaine, *The Newspaper Industry in the 1980s*, (New York: Knowledge Industry Publications, 1980), s. 113.

(7) Oktay Kurtböke, "İletişim Teknolojilerinin Genel Görünümü", *Kitle İletişim Tekniklerindeki Gelişme ve Yazılı Basının Geleceği*, (İstanbul: Hürriyet Vakfı Eğitim Yayınları No: 2, 1982), s. 9.

A.B.D.'DE GAZETE TEKNOLOJİSİ

Günlük ve pazar günü yayımlanan gazeteler, dünya gazete endüstrisine hakimdir. 1985'de A.B.D.'de yüzde 80 oranındaki gazete günlük olarak yayımlanmaktaydı. Ayrıca A.B.D. ve Batı ülkelerindeki gazeteler de dünya gazete endüstrisine hakim durumdadırlar (8).

1980'lerin başında A.B.D.'deki tüm günlük gazetelerin yaklaşık yüzde 75'i ofset baskı yöntemiyle basılıyordu; fakat bu gazetelelerden pekçoğu orta ve küçük ölçekli günlük gazetelerdi, ve aslında A.B.D.'deki toplam gazete tirajının yüzde 42'sini ofset yöntemle basılan gazeteler oluşturmaktaydı. 1987'de ANPA (Amerikan Gazete Yayımcıları Birliği - American Newspaper Publishers Association)'nın yaptığı bir araştırmada, 1980 başlarındaki durumdan fazla bir farklılık oluşmamış, A.B.D. ve Kanada'daki günlük gazetelerin yüzde 35'inin hala tip baskı veya flekso baskı yöntemiyle basıldığı tespit edilmiştir (9).

Ofset baskı yöntemi 1960'larda yaygınca kullanılmaya başlamış, ancak 1970'lerde ofsete dönüşüm yavaşlamış ve bunda etken olan sebeplerin başında, büyük tirajlı gazetelerin, rotatif baskı makinalarına yatırdıkları milyonlarca dolardan bir anda vazgeçmemeleri ve bu yüzden bu gazetelerden bazılarının hala rotatif makinelerde basılması gelmektedir. Başka bir etken ise, ofsetle basılan gazetelerin okuyucu ellerinde, tipoya göre çok daha fazla mürekkep izi bırakması ve ofset baskı anında, tipoya/rotatife göre çok daha fazla oranda kağıt zayi edilmesi ofsete dönüşümü yavaşlatan etkenler olmuştur. Bununla birlikte, bazı makina üretici firma, gazetelerin kullandıkları rotatif baskı makinalarını flekso (10) baskı makinasına dönüştürmektedirler. 1987'de, ABD'deki bütün basım işlemlerinden sadece yüzde 16'sı flekso ile yapılmıştır. ABD'deki bazı gazeteler, örneğin Miami Herald, Washington Post gibi, 1987 yılında flekso baskı yöntemini denemekteydi; fakat diğer bazı gazeteler flekso baskıda denemeleri bitirerek bu yöntemi uygulamaya geçirmişlerdi. Bu deneme sonuçlarına göre, diğer bazı gazeteler de, örneğin, San Francisco Examiner ve San Francisco Chronicle gibi, flekso baskı makinaları satın almaya başlamışlardı (11). Minneapolis Star and

(8) Peter Dunnett, y.g.e., s. 3.

(9) Jim Willis, y.g.e., s. 113.

(10) Flekso baskı: Web baskı makinasında, fotopolimer kalıp kullanarak doğrudan yüksek baskı (tip baskı).

(11) Jim Willis, y.g.e., ss. 113-114.

Tribune gazetesi, A.B.D.'de ilk olarak tam sayfa elektronik düzenlemeyi uygulayan gazete olmuştur. Wall Street Journal gazetesi ise Florida baskısının tümünü uydular aracılığı ile Massachusetts'e aktararak Florida'daki tesisini 19 kişi ile çalıştırmayı başarmıştı (12).

ANPA'nin 1991'de yaptığı yıllık araştırmaya (13) göre, gazete şirketleri yeni bina yapımları, telekomünikasyon ve diğer ekipmanlar için 1.3 milyar dolar yatırım yapmışlardır. Gazete yayımcıları, yeni ekipman ve bina yapımı için 1990'a oranla biraz daha az para harcamışlardır, fakat yine de bu 1 milyar dolar civarında gerçekleşmiştir.

Gazetelerin yaşamı, tirajlarına ve reklam gelirlerine bağlıdır. Gazeteler, yapacakları yatırımları, alacakları yeni teknolojiyi, tirajlarına bağlı olarak sahip olacaklarına göre, tıjın, gazetelerin yapacağı yatırımları doğrudan etkilediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Oysaki A.B.D.'deki gazete tirajlarının diğer ülkelerle karşılaştırıldığında 19. sırada bulunduğu ve A.B.D.'deki 1000 kişiden 268 kişiye gazete düştüğü görülecektir (Tablo: 1):

Tablo : 1
Gazete tirajlarının bazı ülkelerdeki durumu

	Günlük gazete sayısı	Tiraj (bin)	1000 Kişiye düşen gazete sayısı
1. Japonya	125	57380	562
2. Batı Almanya	39	9199	550
3. Liechtenstein	2	15	536
4. Finlandiya	67	2599	535
5. İsveç	99	4340	521
6. Norveç	82	2071	501
7. Sovyetler Birliği	724	116096	422
8. İzlanda	4	113	469
9. İngiltere	108	23206	414
10. Monako	2	11	408
11. A.B.D.	1687	63263	268

Kaynak: Conrad C.Fink, *Inside the Media*, (New York, London: Longman, 1990); s 103.

(12) Oktay Kurtböke, y.g.e., s. 10.

(13) *Presstime*, (The Journal of the American Newspaper Publishers Association, May 1992).

BÜYÜK BRİTANYA'DA BASIN ENDÜSTRİSİ

Büyük Britanya'da teknolojinin gazetelere uygulanması aşamasında, teknolojiye karşı, çalışanların verdiği mücadeleleri görmek mümkündür. Büyük Britanya'da teknolojinin gazetelere girmesi oldukça zor olmuş ama zor mücadeleyi teknoloji kazanmıştır.

Büyük Britanya'daki Fleet Street olarak adlandırılan ve ulusal basın kuruluşlarının bulunduğu yerdeki basım sendikaları, teknolojik gelişmeler karşısında işsiz kalan işçileri savunmak amacıyla, teknoloji yatırıma engel olmaya çalışmalarına rağmen, bilgisayar teknolojisi, bugün gazete üretiminin hemen her aşamasında fonksiyonel olarak kullanılmaya başlanmıştır. Teknolojinin kazandığı mücadele sonunda, gazeteler Fleet Street'ten ayrılarak, Londra'nın banliyölerindeki daha modern tesislere taşınmışlardır.

Britanya ulusal basınında teknolojiye uyumda ilk örnek, dizgi işlemleridir. Bu alanda en dramatik değişimler, üretim yönteminde olmuştur ki bu eski kurşun dizginin yerini almış bulunan fotoğrafik dizginin ürünü olan foto-dizgi film veya kağıtlardır. Fotoğrafik çıkış ve bilgisayar/elektronik teknolojinin makinalara uygulanması ve gelişmiş sayfa düzenleme sistemlerinin sayesinde Britanya ulusal basını yeni teknolojiye geçmiştir.

Büyük Britanya'da Nottingham Evening Post gazetesi 1976'da; The Times gazetesi ise 1978'de "doğrudan giriş" (bilgisayar terminali ile haberi-yazıyı dizgi makinasına aktarma) sistemlerini kullanmaya başlamışlardır (14).

1986'dan itibaren Daily Telegraph, sıcak dizgiyi bırakarak foto-dizgiye geçmiş ve bu gazetenin Manchester'deki matbaası da, büyük rotatif baskı makinaları gibi olan, saatte 60 bin adet gazete basabilen web-ofset baskı makinalarının yeni modellerini ilk kullanan ulusal gazete olmuştur (15).

1983'de İngiltere ve Galler'deki yaklaşık 200 gazeteden 130'u foto-dizgi kullanıyordu. Bunlardan 80'i web-ofsette, diğerleri ise fotopolimer kalıp kullanılan rotatif baskı makinalarında basılıyordu. Britanya'daki 75 akşam gazetesinden 42'si ise rotatif makinalarda

(14) Myra Macdonald, *Press Studies in Scotland*, (Glasgow: SCET, 1983), ss. 22-23.

(15) F.W. Hodgson, *Modern Newspaper Editing and Production*. (London: Heinemann, 1987), s. 10.

basılmaktaydı. 1983'de Fleet Street'teki 9 gazete (Daily Mirror, The Times, Financial Times, The Guardian, The Observer, Sunday Times, Sunday Mirror, Sunday People ve Mail on Sunday) bütün sayfalarının dizgi işlemlerini foto-dizgi makinalarında hazırlamaktaydılar. Bu gazeteler foto-polimer kalıplar kullanılarak rotatif makinalarında basılmaktaydılar (16).

Büyük Britanya ve diğer ülkelerdeki basım endüstrisindeki değişiklikler bazı sorunları da beraberinde gündeme getirmiştir:

* Britanya yerel basını, halihazırda ilk elektronik gazetelere (bilgisayarlı dizgi ve laser kalıp sistemleri ile) sahip olmakla övünmesine karşın The Times gazetesinde bilgisayarlaşma, dizgi odasındaki 40 işçinin işsiz kalmasına yol açmıştır.

* Yorkshire'daki, ülkenin en büyük basımevlerinden biri A.B.D.'deki bir kardeş şirketi ile uydu bağlantısı kurarak, Kuzey Amerika'da basılan bir haftalık derginin Britanya'da da basılması imkanı yaratılmıştı. Burada bürolardan telefon bağlantısı ile haber geçilebilmektedir. Bu suretle, bir derginin değişik ülkelerde yayımlanmasındaki coğrafi uzaklık artık sorun olmaktan çıkmış oluyordu.

* Büyük Britanya'nın en büyük basım gruplarından birisi (ki yayıncılık, televizyon ve data yönetimi -management- ile ilgileniyor), üreteceği sözlükleri, üretim için yabancı bir ülkeye göndermek zorunda kaldı; zira Britanya'da hiçbir firma henüz, kitap formunu man-yetik bant üzerine bu sözlüğü üretme kapasitesine sahip değildi.

* 1980'e kadar, 8 yıl içinde, Britanya'daki basım endüstrisinde üretim yüzde 6 oranında artmasına karşın, işgücü yüzde 11 oranında azaltılmıştır.

* Bugün, Finlandiya, Fransa ve A.B.D., belli başlı telekomünikasyon, basım, radyo, sinema ve televizyonun kuşattığı medya kümelerine sahiptir (17). Bu da basında tekelleşme sorununu gündeme getirmektedir.

Britanya'da 1974 yılında 6 şirket, günlük ve pazar günleri yayımlanan bütün gazetelerin yüzde 80'nini kontrol ediyorlardı; yani, bu 6 şirket Britanya Basını üzerinde söz sahibiydi. Bu şirketler:

(16) F.W. Hodgson, **Modern Newspaper Practice**, (London: Heinemann, 1986), ss. 138-129.

(17) Alan Marshall, **Changing the Word**, (London: Comedia Publishing, 1983), s. 5.

Reed International, News International, Beaverbrook Newspapers, Associated Newspapers, Thomson Organisation ve Pearson.

Bu şirketlerden sadece ikisi (Associated Newspapers ve Beaverbrook) yalnızca gazete yayıncılığı ile ilgilenmektedir. Diğerleri ise, Pearson şirketi, endüstriyel ve kitap yayıncılığı; Thomson, petrol araştırması, seyahat ve tatil organizasyonu; Reed şirketi kağıt üreticisi; Reed ve News International gravür basım işleri gibi gazete yayıncılığı dışında işlerle de ilgilenmektedirler. 1980'den bu yana ise durum, 1974'deki duruma göre daha da kötüleşmiş, Reed, Trafalgar House ve News International, Britanya'daki günlük gazete tirajlarının yüzde 71'ini ve pazar günlük gazetelerin toplam tirajlarının yüzde 82'sini kontrol etmeye başlamışlardır. Ulusal basın endüstrisindeki bu kümeleşmeyi, Britanya yerel basınında da görmek mümkündür. Thomson Organisation şirketi, Thomson Regional Newspapers firmasını; News International, Berrows Organisation firmasını kurarak ulusal basını kontrol etmenin yanında yerel basında da kontrolü ele geçirmişlerdir (18).

JAPONYA'DA GAZETE TESİSLERİ

'Teknolojik gelişme' kavramından bahsedilince 'Batı'nın anlaşılması yanında 'Doğu'da bulunan bir ülke olan Japonya pek anlaşılmamaktadır. Oysaki gazete teknolojisinde Japonya örneği, Batı örneklerinin yanında hiç de geride kalmayacak ve hatta daha ileri bir durum göstermektedir. Aşağıda Japonya'daki Tonishi firmasının teknolojik durumu belirtilmiştir.

Japonya'da arazi fiyatlarının çok yüksek olmasından dolayı gazete tesisleri, uydu (satellite) baskı tesislerine dönüşmektedir. Tonishi Printing Co. tarafından Tokyo'da yayımlanmakta olan 7 gazete (Mainichi, Sports Nippon, Tokyo Sports, Seikyo, Komei, Kabushiki ve International Herald Tribune), 3,3 milyon günlük baskısını 25,500 m²'lik alanda gerçekleştiriyor.

Tonishi, sadece uydu baskı tesislerine sahip değildir; ayrıca 150 sayfalık bir gazeteyi faksimile ile başka baskı birimlerine transfer etmekte, bunun yanında 130 sayfa günlük spor gazetesini de aynı şekilde yayımlamaktadır. Bu gazeteler için, günlük 2500 sayfa

kalıp çekilmekte, bu iş için üç vardiyalı ve 12 kişinin çalıştığı bir kalıp birimi bulunmaktadır.

Tonishi'de, 35 adet üç-renk baskı üniteleri, 11 rotatif baskı makinası, 7 adet uydu (stellite) baskı ünitesi, 11 adet katlama makinası, 35 adet bobin kağıt standı bulunmakta ve toplam 146 kişi üç vardiya olarak burada çalışmaktadır. Bu basımevinde, günlük gazete baskısı için 1625 mm genişliğinde ve 46 g/m²'lik 250 bobin kağıdı tüketilmektedir.

7 rotatif baskı makinası, sabah gazetelerinin üretiminde, dakikada, 9500 adet tek renk ve 5100 adet de renkli gazete basılabilmekte; yani dakikada 14600 renkli ve siyah-beyaz gazete, ya da saatte 876 bin gazete üretilebilmektedir. Üretilen bu gazeteler, 23 bin dağıtım yerinde satışa sunulmaktadır.

Japonya'da günlük toplam 72,5 milyon gazete dağıtılmakta (50 milyon gazete sabah, 22,5 milyon ise akşam gazetesidir); 1000 kişiden 591 kişiye gazete düşmekte ve bu oran dünyanın en yüksek oranını ifade etmektedir.

Tonishi'de toplam istihdam edilen kişi sayısı, 122 kişi dizgi bölümünde (24 terminalde ve üç Linotype-Hell Digiset çıktısında), 40 kişi reproduksiyon bölümünde (bir adet Crosfield Magnascan 635 E ve bir adet Hell-DC 360 ER), 5 adet faksimile transferi (4 hat, 10 plotter ve bir scanner), 34 kişi işletmede, 8 kişi de yönetimde çalışmaktadır.

Şirket, ayrıca, Tokyo dışında Maebashi'de küçük bir uydu basımevine sahiptir ve burada 21 kişi, 210 bin adet değişik gazete (Mainichi Shimbun, Sports Nippon Shimbun ve Keikyo Shimbun) basmaktadır (19).

SONUÇ

Basın, dördüncü kuvvet olarak kamuoyu oluşturulmasında çok önemli bir göreve sahiptir. Basının kamuoyu oluşturması ise özgür bir ortamda çalışma imkanına bağlıdır. Basının, haber verme işlevi ise kamuoyunun oluşmasında başka önemli bir işlevi belirtmektedir. Haber vermede gazetelerin, süratli ve taze haber vermesi ise

(19) *Ibra Newspaper Techniques*, May 1992, ss.44-47.

yazılı basın, sözlü basın ile rekabetinde önemli olmaktadır. Sü-
ratli ve taze haber verme, günümüzde teknolojik ve bilgisayarlar-
daki gelişmelere paralel olarak büyük gelişme göstermiştir. Bir mu-
habir, olay yerinden haberini ve fotoğrafını gazetesine anında geçe-
bilmekte ve böylece de taze haberin çok kısa bir sürede gazete say-
fasında yer alması imkanı doğmaktadır.

Basın ve basım endüstrisindeki teknoloji, bilgisayar ve elektro-
nikteki gelişmelere paralel olarak ilerlemektedir. Bugünün ileri tek-
nolojisi, **yarın** için bir **tarih** olmakta; bugün satın alınan bir makina,
yarın demode olmaktadır.

Teknoloji kullanımı, gazetelerin büyüklüklerine ve tirajlarına
bağlı olarak değişmekte, ayrıca gelişmekte olan ülkeler ile gelişmiş
ülkelerin gazetelerindeki teknolojilerde de farklılıklar gözlenmekte-
dir. Fakat bugün, gelişmiş ülkelerin ulusal ve yerel basının hepsin-
de bilgisayar kullanılmaktadır. Basında bilgisayarın bilhassa dizgi
işleminde kullanılması yadsınamayan bir gerçek olmuştur.